

технічної грамотності студентів; зміст безпеки життєдіяльності та основ охорони праці.

МАРУЩАК Оксана – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх учителів технологій; образотворче, декоративне мистецтво; зміст безпеки життєдіяльності та основ охорони праці.

КРАСИЛЬНИКОВА Ірина – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх учителів технологій; образотворче, декоративне мистецтво; зміст безпеки життєдіяльності та основ охорони праці.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

IVANCHUK Anatolii – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor Head of Fine and Decorative

Art, Technology and Life Safety Department Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University.

Scientific interests: professional training of future technology teachers; formation and development of students' technical literacy; content of life safety and the basics of labor protection.

MARUSHCHAK Oksana – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor Head of Fine and Decorative Art, Technology and Life Safety Department Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University.

Scientific interests: professional training of future technology teachers; fine and decorative arts; content of life safety and the basics of labor protection.

KRASYLNYKOVA Iryna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor Head of Fine and Decorative Art, Technology and Life Safety Department Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University.

Scientific interests: professional training of future technology teachers; fine and decorative arts; content of life safety and the basics of labor protection.

Стаття надійшла до редакції 17.10.2025 р.

Стаття прийнята до друку 26.10.2025 р.

УДК 373.2.016:78:316.7

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-221-343-348

КУЛІКОВА Світлана –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри мистецтв Центральноукраїнського державного

університету імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0397-6853>

e-mail: s.v.kulikova@cuspu.edu.ua

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті автор розглядає актуальну та багатоаспектну проблему формування соціокультурних здібностей у дітей дошкільного віку, акцентуючи на визначальній ролі музичного мистецтва як провідного засобу у цьому процесі. Висвітлено, що в контексті сучасних глобалізаційних трансформацій, що характеризуються прискореними суспільними змінами, полікультурністю та зростанням міжкультурних взаємодій, розвиток зазначених здібностей стає не просто важливим, а стратегічно пріоритетним завданням сучасної дошкільної освіти. Розкрито сутність соціокультурних здібностей, які інтегрують у собі такі ключові компоненти, як емпатія (здатність до співпереживання та розуміння емоцій інших), ефективні навички взаємодії в групі, глибоке розуміння та дотримання соціальних норм, а також усвідомлення та засвоєння культурних цінностей, як універсальних, так і національних.

Унікальний, багатофункціональний потенціал музичного мистецтва розглядається не лише як засіб естетичного виховання, а й як потужний універсальний інструмент. Музика, долаючи будь-які культурні та лінгвістичні бар'єри, виступає ефективним каталізатором розвитку емоційної сфери дитини, сприяє формуванню її комунікативних навичок, виховує толерантність до інших культур та підтримує становлення національної ідентичності.

Такі види музичної діяльності, як колективне музикування, спільний спів, музично-ритмічні рухи та цілеспрямоване ознайомлення з музичною спадщиною різних народів, виступають не просто допоміжними елементами, а є фундаментальними каталізаторами, що відіграють абсолютно ключову, багатоаспектну роль у всебічному становленні соціокультурної компетентності дошкільників. Кожен із цих видів діяльності синергетично взаємодіє, створюючи унікальний простір для розвитку цілого комплексу критично важливих якостей.

Ці інтегровані види музичної діяльності є невід'ємними компонентами цілісної системи, що забезпечує не просто музичний, а повноцінний соціокультурний розвиток дошкільника, готуючи його до успішної та гармонійної взаємодії у сучасному полікультурному світі.

Ключові слова: соціокультурна діяльність, соціокультурні здібності, дошкільний вік, музичне мистецтво, музичне виховання, емпатія, комунікативні навички, соціалізація, особистісний розвиток, дошкільна освіта.

KULIKOVA Svitlana –

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Art of

Volodymyr Vinnichenko Central Ukrainian State University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0397-6853>

e-mail: s.v.kulikova@cuspu.edu.ua

FORMATION OF SOCIO-CULTURAL ABILITIES OF PRESCHOOL CHILDREN BY MEANS OF MUSICAL ART

In the article, the author considers the current and multifaceted problem of the formation of socio-cultural abilities in preschool children, emphasizing the decisive role of musical art as a leading tool in this process. It is highlighted that in the context of modern globalization transformations, characterized by accelerated social changes, multiculturalism and the growth of intercultural interactions, the development of these abilities is becoming not just important, but a strategically priority task of modern preschool education. The essence of sociocultural abilities is revealed in detail, which integrate such key components as empathy (the ability to empathize and understand the emotions of others), effective skills of interaction in a group, a deep understanding and adherence to social norms, as well as awareness and assimilation of cultural values, both universal and national.

The unique, multifunctional potential of musical art is considered not only as a means of aesthetic education, but also as a powerful universal tool. Music, overcoming any cultural and linguistic barriers, acts as an effective catalyst for the development of the emotional sphere of the child, contributes to the formation of his communicative skills, cultivates tolerance towards other cultures and supports the formation of national identity.

Such types of musical activities as collective music-making, joint singing, musical-rhythmic movements and purposeful acquaintance with the musical heritage of different peoples are not just auxiliary elements, but are fundamental catalysts that play an absolutely key, multifaceted role in the comprehensive formation of socio-cultural competence of preschoolers. Each of these types of activities interacts synergistically, creating a unique space for the development of a whole complex of critically important qualities.

Collective music-making (playing children's instruments, joint improvisations) forms in children a deep sense of unity and belonging to the community. In the process of coordinating one's actions with the actions of other members of the team, an awareness of a common goal and interdependence arises, which is the basis for the development of responsibility for a common result. This not only trains cooperation skills, but also teaches to listen and hear others, which is fundamental for effective social interaction.

Singing together has a powerful emotional and unifying potential. The harmonious fusion of voices creates a sense of unity, strengthens the emotional connection between children, contributing to the formation of empathy and the ability to collective experience. Children learn to coordinate tempo, volume, intonation, which develops not only musical ear, but also a sense of social rhythm and mutual understanding.

Musical and rhythmic movements (dances, round dances, games with movements to music) are an integral component of socio-cultural development, as they contribute to physical self-expression and emotional emancipation. Through movement, children learn to express emotions non-verbally, interpret feelings inherent in music, which is an important component of emotional intelligence. Collective movements develop coordination, a sense of space, as well as the ability to navigate in group interaction, follow order and rules, which is the basis of discipline and social adaptation.

Purposeful acquaintance with the musical heritage of different peoples opens a window for children into the multifaceted world of cultures. By listening to folk songs, instrumental works, and getting acquainted with traditional dances, children broaden their horizons, form respect for cultural diversity, and develop the ability for intercultural dialogue. This helps overcome stereotypes, foster tolerance and openness to the new, laying the foundation for the formation of a global civic position.

Thus, these integrated types of musical activity are integral components of a holistic system that provides not just musical, but full-fledged socio-cultural development of a preschooler, preparing him for successful and harmonious interaction in the modern multicultural world.

Key words: socio-cultural activity, socio-cultural abilities, preschool age, musical art, musical education, empathy, communication skills, socialization, personal development, preschool education.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У контексті сучасних глобалізаційних трансформацій та динамічних суспільних змін, які характеризуються полікультурністю та прискореним технологічним розвитком, перед системою освіти постають комплексні вимоги щодо всебічного розвитку особистості. Пріоритетним у процесі становлення індивіда стає не лише формування міцних академічних знань, але й цілеспрямоване впровадження механізмів розвитку соціокультурних компетентностей. Зазначені компетентності інтегрують широкий спектр умінь та якостей, які забезпечують гармонійне функціонування особистості у суспільстві, сприяють її здатності до глибокого розуміння соціокультурних зв'язків та активного долучення до міжкультурного діалогу.

Особливого значення зазначений аспект набуває у педагогічній діяльності з дітьми дошкільного віку. Цей період є сенситивним та закладає фундаментальні основи онтогенезу, формуючи світоглядну позицію, систему цінностей, потенціал для ефективної взаємодії, емоційної емпатії та адаптивності до мінливих соціальних реалій. Недооцінка пріоритетності цього етапу зумовлює потенційні дефіцити у подальшому розвитку особистості.

Соціокультурні здібності є основними показниками успішності дитини в суспільстві, її вміння сприймати та розуміти культурні правила, загальнолюдські та національні цінності, а також ефективно взаємодіяти з оточуючими, реалізуючи

свій потенціал. Сьогодні, коли світ стає все більш взаємопов'язаним, але водночас стикається з новими культурними викликами та зростанням різноманітності, виховання дитини, яка відкрита до спілкування з іншими культурами, здатна до співпереживання, терпимості та активної громадянської позиції, стає головним завданням сучасної дошкільної освіти. Це вимагає від вихователів не лише передачі знань, а й формування свідомої, активної та чуйної людини, яка братиме участь у житті суспільства.

У цьому надзвичайно важливому процесі музичне мистецтво є не просто одним із предметів навчання, а потужним і багатофункціональним інструментом. Воно слугує універсальною мовою, що здатна долати будь-які культурні та мовні перешкоди, і є невід'ємною частиною культури кожного народу та всього людства. Музика має унікальний потенціал для розвитку соціокультурних здібностей. Через мелодії, ритми та гармонії діти занурюються у світ емоцій, розвивають вміння їх розуміти та виражати, що є емоційною основою для співпереживання. Спільне музикування, співи та танці сприяють розвитку навичок співпраці, взаємодії, поваги до інших думок та розуміння своєї ролі в колективі. Знайомство з музикою різних народів розширює культурний світогляд, формує повагу до культурного різноманіття, закладаючи основи терпимості. Таким чином, музичне виховання дітей дошкільного віку стає одним з найважливіших

чинників успішної адаптації в суспільстві та гармонійного розвитку особистості в сучасному світі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування соціокультурних здібностей та використання мистецтва в цьому процесі активно розробляється українськими науковцями. Зокрема, у працях О. Базими розглядаються шляхи інтеграції різних видів мистецтва у дошкільній освіті для гармонійного розвитку особистості [1].

Л. Коваль акцентує увагу на формуванні культурної компетентності дітей раннього віку через ознайомлення з народними традиціями [5].

І. Діхтяренко досліджує вплив фольклору на соціалізацію дошкільників, підкреслюючи значущість колективного музикування [4].

Важливе значення мають також роботи Н. Гавриш, присвячені розвитку емоційного інтелекту та комунікативних навичок у дошкільному віці засобами музики [3].

У дослідженнях В. Пасічник детально аналізується роль музично-ігрової діяльності у формуванні соціокультурної поведінки дітей [7]. Ці праці підтверджують зростаючий інтерес до цієї проблематики та необхідність подальшого поглибленого вивчення можливостей музичного мистецтва у формуванні соціокультурних здібностей дошкільників.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та розкриття можливостей музичного мистецтва як ефективного засобу формування соціокультурних здібностей дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розуміння глибинного процесу формування соціокультурних здібностей особистості є абсолютно неможливим без урахування специфічних особливостей розвитку дітей дошкільного віку. Цей сенситивний період, що охоплює вік від трьох до шести (семи) років, характеризується винятковою інтенсивністю та комплексністю фізичного, психологічного та соціального становлення [1, с. 212].

Ключовою особливістю пізнавальної та діяльнісної активності дошкільнят є те, що вони активно пізнають навколишній світ не шляхом абстрактного мислення чи систематичного навчання, а переважно через гру. Гра виступає не просто формою дозвілля чи розваги, а є провідним видом діяльності у дошкільному віці, адже саме в грі дитина моделює соціальні стосунки, освоює норми поведінки, розвиває уяву, мислення, пам'ять та комунікативні навички [4].

У педагогіці гра визначається як «вид непродуктивної діяльності, мотив якої полягає не в її результатах, а в самому процесі. Гра відтворює соціальні відносини між людьми, їхню трудову діяльність, взаємини. У грі формуються і вдосконалюються способи дії, психічні якості особистості, закладаються основи майбутньої поведінки. Це форма засвоєння соціального досвіду, засіб самовираження та саморозвитку дитини» [7, с. 138].

Окрім гри, важливу роль у розвитку дошкільнят відіграє спілкування з дорослими та однолітками. Дорослі є джерелом соціального досвіду, носіями культурних норм і цінностей,

моделями для наслідування, а спілкування з однолітками сприяє розвитку навичок співпраці, вирішення конфліктів, формування емпатії.

Саме в цих інтегративних процесах – грі та спілкуванні – діти активно наслідують поведінку дорослих та інших дітей, розвивають здатність співчувати й співпереживати, що є основою формування просоціальної поведінки та емоційного інтелекту. Вони поступово засвоюють перші соціальні ролі (доньки/сина, лікаря, вчителя, продавця тощо), через які відбувається інтерналізація соціальних функцій та очікувань. Це дозволяє дитині не лише відтворювати соціальний досвід, а й активно його інтерпретувати та адаптувати до власних потреб [6].

Таким чином, усебічне розуміння онтогенезу дошкільника, з його провідною діяльністю – грою – є ключовим для ефективної розробки та впровадження програм, спрямованих на формування соціокультурних здібностей, які є невід'ємним елементом гармонійного розвитку особистості в сучасному полікультурному світі.

Науковці зазначають, що процес всебічного розвитку дошкільника базується на активній реалізації провідних видів діяльності, серед яких гра, образотворча діяльність, конструювання та музикування. Ці види діяльності виступають не просто формами дозвілля, а багатофункціональними інструментами, що забезпечують комплексне становлення особистості в когнітивній, емоційно-вольовій, соціальній та креативній сферах й кожен з означених видів діяльності надає дитині специфічний досвід, який інтегрується в цілісну систему розвитку [2].

Серед зазначених видів діяльності ключова роль відводиться комунікації, що є невід'ємним компонентом кожного з них та водночас самостійним процесом. Комунікація становить фундамент для формування критично важливих соціальних навичок, зокрема здатності до взаємодії, співпраці та конструктивного вирішення конфліктів. Вона є центральним елементом розвитку емпатії, оскільки саме через активне спілкування дитина навчається розпізнавати емоційні стани інших, співпереживати їм та адекватно інтерпретувати їхні потреби. Крім того, комунікація відіграє вирішальну роль у розвитку навичок активного слухання, ефективного сприйняття інформації, адекватного вербального та невербального вираження власних думок, ідей, почуттів, а також у формуванні здатності до чіткого розуміння співрозмовника. Через комунікативну взаємодію дитина не лише встановлює контакти з оточуючими, а й активно інтегрується в соціум, інтерналізуючи його правила, цінності, соціальні ролі, культурні коди та форми поведінки, що є основою її успішної соціалізації [8].

У цьому контексті, музикування набуває особливого значення як унікальний вид комунікативної діяльності. Воно являє собою невербальну, проте надзвичайно ефективну форму обміну емоціями, ідеями та культурним досвідом. Колективне музикування, спільний спів, виконання ритмічних рухів та танців у групі сприяють формуванню колективізму, відчуття приналеж-

ності до спільноти, а також розвитку здатності до синхронної взаємодії, що створює унікальний простір для комунікації засобами музичного мистецтва [9].

Слід зазначити, що питання музикування у дошкільному віці, його впливу на загальний розвиток, а також ролі комунікації та комунікації засобами музичного мистецтва є предметом постійних наукових досліджень.

Зокрема, О. Рудницька у своїх працях акцентує на першочерговості музичного виховання у дошкільному віці для гармонійного розвитку особистості, підкреслюючи його значний комунікативний потенціал. Дослідниця розглядає музикування як ефективний засіб формування емоційної чуйності та соціальної адаптації дошкільників [9].

Т. Піроженко глибоко вивчає розвиток мовленнєвої компетентності дошкільників, звертаючи увагу на інтеграцію різних видів діяльності, включно з музикуванням, як засобом стимулювання комунікативних навичок. Її дослідження переконливо демонструють, що музика виступає потужним каталізатором як мовленнєвого розвитку, так і соціальної взаємодії [8].

Г. Беленька розглядає взаємозв'язок ігрової та музичної діяльності у контексті формування комунікативної компетентності дошкільників, наголошуючи на їхній ролі у здатності дитини до налагодження діалогу, ефективної співпраці та самовираження [2].

С. Коробкова у своїх роботах розкриває потенціал музичного мистецтва як засобу розвитку емоційної сфери та комунікативних здібностей дошкільників, підкреслюючи нерозривний взаємозв'язок між музичною діяльністю та соціальним становленням особистості [6].

Сучасні зарубіжні дослідження, зокрема роботи Джудіт Джейкобсон, вивчають вплив музичного навчання на соціальний та емоційний розвиток дітей. Дослідниця акцентує на тому, як спільне музикування сприяє розвитку емпатії, навичок співпраці та ефективної комунікації в дитячих колективах, підкреслюючи, що музика надає унікальну невербальну мову для вираження почуттів та встановлення міжлюдських зв'язків [10].

Отже, музикування, будучи інтегрованим компонентом загальної системи діяльності дошкільника, не лише сприяє розвитку специфічних музичних здібностей, а й функціонує як потужний канал для комунікації, що, своєю чергою, детермінує формування соціокультурних здібностей та емоційного інтелекту, критично важливих для успішної соціалізації дитини в умовах сучасного полікультурного світу.

Соціокультурні здібності дітей дошкільного віку становлять собою інтегрований комплекс якостей, що охоплює емпатію, здатність до адекватної взаємодії в групі, розуміння емоційних станів інших індивідів, дотримання усталених соціальних норм, прояв ініціативи у комунікації, а також формування первинних уявлень про культуру, традиції та фундаментальні цінності власного народу. Ці важливі компетенції не виникають спонтанно, а є результатом цілеспрямованої педа-

гогічної діяльності, спрямованої на системний розвиток особистості дитини у дошкільний період [2, с. 80].

Феномен соціокультурних здібностей у дошкільному віці є багатограним та динамічним, охоплюючи широкий спектр поведінкових, когнітивних та емоційних аспектів. Так, емпатія, як ключова складова цих здібностей, проявляється у здатності дитини співпереживати емоціям інших, розпізнавати радість, смуток, гнів чи страх у своїх однолітків та дорослих. Ця здатність формується через спостереження, імітацію та безпосередній досвід взаємодії, дозволяючи дитині не лише розуміти, а й адекватно реагувати на емоційний стан оточуючих [2, с. 105].

Адекватна взаємодія в групі передбачає вміння співпрацювати, ділитися іграшками, домовлятися, вирішувати конфлікти шляхом переговорів, а також розуміти та приймати правила групової динаміки. Дотримання соціальних норм є індикатором засвоєння дитиною базових правил поведінки у суспільстві, таких як ввічливість, повага до старших, дотримання черги, що є необхідним для успішної інтеграції у соціальне середовище

Прояв ініціативи у спілкуванні свідчить про активну позицію дитини у соціальних контактах, її бажання взаємодіяти, ставити запитання, пропонувати ідеї, що сприяє розширенню її комунікативного досвіду. Формування первинних уявлень про культуру, традиції та цінності власного народу закладає основи національної ідентичності та сприяє вихованню поваги до культурної спадщини [3].

Зазначимо, що традиційний підхід до музичного виховання дітей дошкільного віку розглядає його як дієвий інструмент естетичного розвитку, який в комплексі включає в себе слухання музичних творів, вокальне виконання, музично-ритмічні рухи та гру на дитячих музичних інструментах. Кожен із цих видів діяльності сприяє не лише формуванню музичних здібностей, але й закладає міцний фундамент для розвитку ширших соціокультурних навичок. Наприклад, колективний спів виховує у дітей відчуття спільного ритму, вчить узгоджувати власну вокальну партію з іншими учасниками, що є основою для формування почуття єдності та приналежності до соціальної групи й сприяє розвитку навичок співпраці та взаємодії, що є критично важливими для подальшого соціального успіху [5].

Музично-ритмічні рухи розвивають координацію, пластичність, здатність до експресії емоцій через рух, а також сприяють розумінню емоційного змісту музики, що є невід'ємною складовою емпатії. Завдяки музично-ритмічним іграм діти вчаться розрізняти різні емоції, виражені в музиці, і адекватно реагувати на них [4, с. 36].

Гра на дитячих музичних інструментах розвиває не тільки дрібну моторику та слухове сприйняття, але й формує почуття відповідальності, дисципліни та посидючості, що є важливими для навчальної діяльності тощо [5].

Інтеграція соціокультурної діяльності та музичного виховання у процесі розвитку дітей

дошкільного віку демонструє виняткову ефективність. Музика є невід'ємним елементом багатьох аспектів соціокультурної діяльності, від народних свят та обрядів, де вона виступає як центральний компонент, до театралізованих ігор та сюжетних розваг, що моделюють різноманітні соціальні ситуації. Через цілісне занурення у культурний контекст, де музика функціонує як засіб вираження та комунікації, діти засвоюють соціальні ролі, навчаються ефективно взаємодіяти, конструктивно розв'язувати конфлікти та розвивають навички співпраці [2].

Наприклад, участь у народних іграх та святах, що супроводжуються піснями та танцями, дозволяє дітям глибше пізнавати традиції свого народу, відчувати себе частиною спільноти, розвивати почуття патріотизму та національної гордості [1].

Театралізовані ігри, де музика створює відповідну атмосферу та підкреслює емоційний стан персонажів, сприяють розвитку уяви, творчого мислення, здатності до самовираження та розуміння соціальних ролей.

Ознайомлення з музичною спадщиною різних народів розширює кругозір дитини, формує толерантність до інших культур та розвиває повагу до культурного розмаїття й дозволяє дітям усвідомити багатогранність світу, побороти стереотипи та розвинути міжкультурну компетентність. Через пісні, що містять моральні настанови, діти засвоюють етичні норми та правила поведінки в суспільстві, що сприяє формуванню їхньої моральної свідомості [7].

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, становлення соціокультурних здібностей дітей дошкільного віку являє собою висококомплексний, багатовекторний і фундаментальний процес, у якому музичне мистецтво виконує не допоміжну, а визначальну, системоутворюючу функцію. Його вплив виходить за межі суто естетичного розвитку, поширюючись на глибинні аспекти особистісного становлення, виступаючи потужним, багатограним інструментом для успішної соціалізації, формування емпатійної готовності, розвитку ефективних комунікативних навичок, виховання толерантності та глибокого засвоєння культурних цінностей, що є невід'ємними складовими громадянського суспільства.

Інтеграція музичного виховання з різноманітними формами соціокультурної діяльності не лише створює сприятливі, а безпосередньо формує оптимальні, синергетичні умови для гармонійного та всебічного розвитку дошкільника, забезпечуючи його повноцінну підготовку до успішної адаптації у динамічному та складному сучасному соціумі.

У зв'язку з цим, подальші наукові дослідження мають бути орієнтовані на розробку інноваційних методик та цільових програм, що забезпечуватимуть максимально ефективну та системну інтеграцію музичного мистецтва у цілісний процес соціокультурного розвитку дітей дошкільного віку, відкриваючи нові перспективи для їхнього всебічного становлення.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Базима О. А. Інтеграція мистецьких видів у дошкільній освіті як умова гармонійного розвитку особистості. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 63. Т. 1. С. 209–214.
2. Беленька Г. В. Формування комунікативної компетентності дошкільників у ігровій діяльності. Київ: Видавничий Дім «Слово». 2011. 192 с.
3. Гавриш Н. В. Емоційний інтелект дітей дошкільного віку: формування та розвиток засобами музики. *Дошкільна освіта*. 2018. № 1. С. 58–63.
4. Діхтяренко І. М. Фольклор як засіб соціалізації дошкільників. *Молодий вчений*. 2021. № 4 (92). С. 34–37.
5. Коваль Л. В. Формування культурної компетентності дітей раннього віку засобами народних традицій. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2020. № 2 (71). С. 110–114.
6. Коробкова С. М. Музичне мистецтво як засіб розвитку емоційної сфери та комунікативних здібностей дітей дошкільного віку. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки*. 2015. Вип. 1. С. 89–93.
7. Пасічник В. О. Музично-ігрова діяльність як засіб формування соціокультурної поведінки дітей дошкільного віку. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2022. Вип. 1. С. 136–141.
8. Піроженко Т. О. Розвиток мовленнєвої компетентності дошкільників. Київ: Світлич. 2013. 240 с.
9. Рудницька О. П. Педагогіка загальна та музична. Київ: Видавництво Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського, 2002. 304 с.
10. Jacobson, J. Music and Social-Emotional Development in Early Childhood. *Journal of Research in Music Education*. 2002. Vol. 50. №. 4. P. 325–339.

REFERENCES

1. Bazyma, O. A. (2019). Intehratsiya mystets'kykh vydiv u doshkil'niy osviti yak umova harmoniynoho rozvytku osobystosti. [Integration of art forms in preschool education as a condition for the harmonious development of the personality]. Kyiv. № 63. T. 1. S. 209–214. [in Ukrainian]
2. Byelyen'ka, H. V. (2011). Formuvannya komunikativnoyi kompetentnosti doshkil'nykiv u irovii diyal'nosti. [Formation of communicative competence of preschoolers in game activities]. Kyiv. 192 s. [in Ukrainian]
3. Havrysh, N. V. (2018). Emotsiynny intelekt ditey doshkil'noho viku: formuvannya ta rozvytok zasobamy muzyky. [Emotional intelligence of preschool children: formation and development through music]. Kyiv. № 1. S. 58–63. [in Ukrainian]
4. Dikhtyarenko, I. M. (2021). Fol'klor yak zasib sotsializatsiyi doshkil'nykiv. [Folklore as a means of socialization of preschoolers]. Kyiv. [in Ukrainian].
5. Koval, L. V. (2020). Formuvannya kul'turnoyi kompetentnosti ditey rann'oho viku zasobamy narodnykh tradytsiy. [Formation of cultural competence of young children by means of folk traditions]. Nikolaev. № 4 (92). S. 34–37. [in Ukrainian]
6. Korobkova, S. M. (2015). Muzychne mystetstvo yak zasib rozvytku emotsiynoyi sfery ta komunikativnykh zdbnostey ditey doshkil'noho viku. [Musical art as a means of developing the emotional sphere and communicative abilities of preschool children]. Cherkasy. Vyp. 1. S. 89–93. [in Ukrainian]
7. Pasichnyk, V. O. (2022) Muzychno-ihrova diyal'nist' yak zasib formuvannya sotsiokul'turnoyi povedinky ditey doshkil'noho viku. [Musical and game activity as a means of forming the socio-cultural behavior of preschool children]. Uman. Vyp. 1. S. 89–93. [in Ukrainian]

8. Pirozhenko, T. O. (2013). Rozvytok movlennyeyoyi kompetentnosti doshkil'nykiv. [Development of speech competence of preschoolers.]. Kyiv. 240 s. [in Ukrainian]
9. Rudnyts'ka, O. P. (2002). Pedahohika zahal'na ta muzychna. [General and musical pedagogy]. Kyiv. 304 s. [in Ukrainian]
10. Jacobson, J. (2002). Music and Social-Emotional Development in Early Childhood. Vol. 50. №. 4. P. 325–339. [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КУЛІКОВА Світлана – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри мистецтв Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: історія соціокультурної діяльності в Україні.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KULIKOVA Svitlana – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Art of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: the history of socio-cultural activities in Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 17.10.2025 р.

Стаття прийнята до друку 26.10.2025 р.

УДК 378.147:629.5.072.5

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-221-348-352

ЧУМАЧЕНКО Марія –

старший викладач кафедри управління в транспортній галузі Дунайського інституту Національного університету «Одеська морська академія»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1618-6175>
e-mail: m.n.chumachenko@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ СИМУЛЯТОРІВ У ПІДГОТОВЦІ СУДНОВИХ МЕХАНІКІВ

У статті розглядається питання підвищення ефективності професійної підготовки суднових механіків шляхом використання сучасних тренажерних технологій і симуляційних систем. Акцентовано увагу на ролі симуляторів як інноваційного інструменту навчального процесу, який забезпечує формування практичних навичок експлуатації, технічного обслуговування та діагностики суднових енергетичних установок у безпечному навчальному середовищі. Показано значення інженерних тренажерів (Engine Room Simulators) для розвитку практичних навичок, технічного мислення та здатності діяти в аварійних ситуаціях. Проаналізовано основні типи судномеханічних тренажерів, зокрема повномасштабні машинні відділення, комп'ютерні віртуальні симулятори та інтегровані навчальні комплекси. Розкрито переваги їх використання у підготовці майбутніх фахівців морського транспорту, серед яких – можливість моделювання аварійних ситуацій, відпрацювання алгоритмів реагування на позаштатні режими роботи обладнання, формування командної взаємодії та професійної відповідальності.

У статті також розглядаються методичні аспекти впровадження симуляторів у навчальні програми морських закладів освіти України відповідно до вимог Міжнародної конвенції ПДНВ (STCW) та міжнародних стандартів безпеки. Наведено приклади успішного використання симуляційних технологій у провідних морських академіях світу та вітчизняних закладах. Особливу увагу приділено проблемам адаптації симуляційних систем до національної освітньої бази, підготовки викладацького складу й необхідності оновлення технічної інфраструктури навчальних закладів.

Зроблено висновок, що використання симуляторів у підготовці суднових механіків є ключовим чинником підвищення якості освіти, професійної компетентності випускників і безпеки судноплавства загалом. Подальший розвиток симуляційних технологій та їх інтеграція в освітній процес мають стратегічне значення для формування сучасного флоту України та забезпечення конкурентоспроможності на міжнародному ринку праці.

Ключові слова: симуляційне навчання; суднові механіки; морська освіта; тренажер; професійна компетентність.

CHUMACHENKO Mariia –

senior lecturer of the Department of Transport Sector Management of the Danube Institute of the National University «Odessa Maritime Academy»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1618-6175>
e-mail: m.n.chumachenko@gmail.com

USE OF SIMULATORS IN THE TRAINING OF MARINE ENGINEERS

The article examines the issue of improving the efficiency of professional training for marine engineers through the use of modern simulator technologies and simulation systems. Attention is focused on the role of simulators as an innovative educational tool that ensures the development of practical skills in operation, maintenance, and diagnostics of ship power plants within a safe learning environment. The importance of Engine Room Simulators (ERS) for developing practical skills, technical thinking, and the ability to act in emergency situations is highlighted. The main types of marine engineering simulators are analyzed, including full-scale engine room simulators, computer-based virtual simulators, and integrated training complexes. The advantages of their use in the training of future maritime professionals are revealed, among them the possibility to model emergency situations, practice response algorithms for abnormal equipment operation modes, and foster teamwork and professional responsibility.

The article also discusses methodological aspects of implementing simulators into the curricula of maritime educational institutions in Ukraine in accordance with the requirements of the International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers (STCW) and international safety standards. Examples of the successful use of simulation technologies in leading maritime academies worldwide and in Ukrainian institutions are provided. Special attention is given to the challenges of adapting simulation systems